

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Een stem in bescherming: kinderpacticatie bij onderzoeken naar kindermishandeling door Veilig Thuis

Youssef, D.

Citation

Youssef, D. (2025). Een stem in bescherming: kinderpacticatie bij onderzoeken naar kindermishandeling door Veilig Thuis. *Tijdschrift Voor Familie- En Jeugdrecht*, 2025(10), 324-332. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/4287951>

Version: Publisher's Version

License: [Licensed under Article 25fa Copyright Act/Law \(Amendment Taverne\)](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4287951>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Een stem in bescherming: kinderpacticatie bij onderzoeken naar kindermishandeling door Veilig Thuis

FJR 2025/59

De schrijvende zaak van het pleegmeisje uit Vlaardingen onderstreept hoe cruciaal het is om kinderen een stem te geven bij het onderzoeken van vermoedens van kindermishandeling. Omdat kinderen zelden zelf alarm slaan, is het belangrijk alert te zijn op signalen en hen serieus te nemen wanneer ze dat wel doen. Tegelijkertijd moeten ook kinderen die dat niet doen bewust de ruimte en veiligheid geboden worden om hun stem te laten horen. Uit het IVRK en de jurisprudentie van het EHRM volgt dat het belang van het kind leidend moet zijn bij beslissingen die hen raken, en dat dit belang moet worden ingekleurd met behulp van de stem van het kind. In deze bijdrage wordt besproken hoe kinderpacticatie juridisch is ingebed in de vroege onderzoeksfase na een melding van kindermishandeling in de Nederlandse wet- en regelgeving, en in hoeverre aanpassingen noodzakelijk zijn, gelet op internationale kinder- en mensenrechtennormen.

1. Inleiding

“Luisteren is niet hetzelfde als gehoord worden.” Die uitdrukking klinkt door in het casuonderzoek van de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ) naar aanleiding van het zeer ernstig letsel dat in mei 2024 werd geconstateerd bij een tienjarig pleegmeisje, van wie de pleegouders worden verdacht haar dat letsel te hebben toegebracht.² Ondanks de betrokkenheid van meerdere professionals werd onvoldoende actie ondernomen op zorgelijke signalen. Zo deelde het meisje al in de zomer van 2022 met meerdere mensen dat zij slachtoffer was van misbruik en in december 2023 sprak ze de mishandeling binnen haar pleeggezin expliciet uit tegenover omstanders en de professionals die haar omringden. Toch bleef passende actie uit.³ Kinderen trekken zelden aan de bel bij kindermishandeling, vaak vanwege schaamte, schuldgevoelens, loyaliteit naar hun ouders, of angst voor de gevolgen.⁴ In de literatuur wordt dan ook benadrukt dat het des te belangrijker is om signalen van zorg serieus te nemen wanneer kinderen wel zelf alarm

slaan.⁵ Dit doet de vraag rijzen hoe het gesteld is met andere kinderen in vergelijkbare situaties. Als de signalen van dit pleegmeisje, ondanks de betrokkenheid van professionals, al niet voldoende werden opgepikt, wat betekent dit dan voor kinderen die eveneens met mishandeling te maken hebben, maar niet omringd worden door professionals? Deze vraag is geenszins hypothetisch, aangezien onderzoek aantoonde dat kinderen zich structureel ongehoord voelen bij de aanpak van kindermishandeling.⁶ Zij ervaren dat er in dergelijke situaties niet, of pas laat, met hen wordt gesproken. Hulpverleners en omstanders praten vooral met volwassenen over kinderen, maar kinderen worden zelf niet bij het gesprek betrokken. Deze bevindingen leidden in 2018 tot de ontwikkeling van de Handreiking Participatie van kinderen in de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling met het doel om professionals concrete handvatten te bieden om de participatie van kinderen in de meldcode structureel te waarborgen.⁷ In de Evaluatie Wet verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling uit 2020 kwam wederom naar voren dat minderjarigen zich onvoldoende betrokken voelen bij de vroege aanpak van kindermishandeling.⁸ Dit leidde tot de aanbeveling om nader onderzoek te verrichten naar de positie, betrokkenheid en rechten van kinderen binnen zowel de meldcode als de bredere aanpak van kindermishandeling.⁹ Voor zover bekend is dergelijk onderzoek tot op heden uitgebleven.¹⁰ Dat is een gemiste kans, aangezien onderzoek aantoonde dat het actief betrekken van kinderen bij de aanpak van kindermishandeling wezenlijk kan bijdragen aan hun eigen bescherming. Juist in de eerste fase van het meld- en onderzoeksproces is participatie van essentieel belang. Tekortkomingen in dit vroege stadium kunnen immers leiden tot verkeerde aannames of onvolledige informatie, wat later in het traject – waar de maatregelen vaak ingrijpender zijn – moeilijk te

1 Mw. Mr. D. (Douâe) Youssef is onderwijs- en onderzoeksmedewerker bij de afdeling Jeugdrecht en Gezondheidsrecht van de Universiteit Leiden.

2 Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd & Inspectie Justitie en Veiligheid, *Casusonderzoek pleegzorg meisje Vlaardingen Onderzoek na ernstig letsel bij verblijf in een pleeggezin*, Utrecht: januari 2025.

3 Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd & Inspectie Justitie en Veiligheid 2025, p. 11.

4 J. Murray, B.B. Swadener & K. Smith, *The Routledge International Handbook of Young Children's Rights*, New York: Routledge 2020, p. 217.

5 H.-M. Lahtinen, 'Children's Disclosures of Physical Abuse in a Population-Based Sample', *Journal of Interpersonal Violence* 2020, vol. 37, issue 5-6. Zie ook: J. Thulin e.a., 'Children's Disclosure of Physical Abuse - The Process of Disclosing and the Responses from Social Welfare Workers', *Child Care in Practice*, vol. 26(3), p. 285-299. Zie verder: L. Petty, 'Understanding why children may stay quiet about abuse', online te raadplegen via: <https://www.highspeedtraining.co.uk/hub/disclosure-child-abuse/>.

6 C.M. Ridderbos-Hovingh e.a., *Evaluatie Wet verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling*, Den Haag: ZonMw 2020, p. 14. Zie ook: S. Reichenberg, "'You Only Know Me by Reports': a Therapeutic Approach to Social Reports", *Int. Journal on Child Maltreatment* 2023, vol. 7, p. 19-34.

7 Augeo Foundation e.a., *Participatie van kinderen in de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling* 2018, p. 8. Deze handreiking beoogt specifiek om concrete handvatten en inpassingsmogelijkheden te bieden voor beroepsgroepen en organisaties die in de positie zijn om kindermishandeling te signaleren, zodat zij hun meldcodes kunnen afstemmen op de praktijk en kinderpacticatie structureel kunnen borgen.

8 Omtrent het doen van een melding van kindermishandeling.

9 C.M. Ridderbos-Hovingh e.a. 2020, p. 18.

10 *Kamerstukken II 2020/21*, 28345, nr. 236, p. 10-11.

herstellen is.¹¹ Kinderparticipatie draagt in deze fase niet alleen bij aan een betere inschatting van risico's en het beter afstemmen van interventies op de situatie binnen het gezin, maar versterkt ook het gevoel van veiligheid, erkenning en vertrouwen bij het kind.¹²

Ook op internationaal niveau is er toenemende aandacht voor de betekenisvolle betrokkenheid van kinderen bij de aanpak van kindermishandeling. Zo nam het Comité van Ministers van de Raad van Europa in september 2023 een aanbeveling aan om nationale meldsystemen voor kindermishandeling te versterken en kindvriendelijker te maken, met expliciete aandacht voor participatie van betrokkenen in alle fasen van het proces – dus ook bij instanties die meldingen ontvangen en beoordelen.¹³ Hoewel het positief is dat de aandacht voor dit onderwerp toeneemt, zou de betrokkenheid van kinderen bij dergelijke procedures als vanzelfsprekend moeten worden beschouwd. Kinderen hebben immers het recht om mee te praten over beslissingen die hen aangaan.¹⁴ In dat kader benadrukt het VN-Kinderrechtencomité dat kinderpaticipatie van onschatbare waarde is bij het beschermen van kinderen tegen geweld.¹⁵ Ook in de rechtspraak van het EHRM wordt expliciet onderstreept dat de stem van het kind serieus moet worden genomen in gevallen van kindermishandeling.¹⁶

In Nederland is Veilig Thuis verantwoordelijk voor het eerste contact en de beoordeling van meldingen van (vermoede) kindermishandeling. Daarmee heeft deze instantie in de initiële fase de taak het kind te horen, serieus te luisteren en diens inbreng mee te wegen in de verdere afhandeling van de melding. Eerder onderzoek liet zien dat er aanzienlijke verschillen bestaan in de wijze waarop kindgesprekken worden gevoerd binnen de verschillende Veilig Thuis-regio's.¹⁷ Dit brengt het risico met zich mee dat signalen van kindermishandeling worden gemist of verkeerd worden geïnterpreteerd. Ook blijkt het opleidingsniveau van medewerkers sterk te variëren, waardoor regelmatig gesprekstechnieken worden toegepast die niet wetenschappelijk zijn onderbouwd. Toch krijgt de rol van Veilig Thuis in de wetenschappelijke literatuur tot op heden relatief weinig aandacht.¹⁸ Kinderparticipatie wordt veelal besproken in

het gedwongen kader van jeugdbescherming en, in toenemende mate, in de context waarin professionals een melding van kindermishandeling doen, terwijl juist de eerste onderzoeksfase ná een melding – waarin Veilig Thuis een sleutelrol vervult – onderbelicht blijft. Dit maakt het interessant om de werkwijze van Veilig Thuis – zoals vastgelegd in het handelingsprotocol van de organisatie en eventuele aanvullende documenten – onder de loep te nemen in het licht van het recht op kinderpaticipatie bij meldingen van (vermoedens van) kindermishandeling.

2. De opbouw van deze bijdrage

In deze bijdrage wordt onderzocht hoe en in welke mate het participatierecht van kinderen een plek krijgt in de eerste fase van het onderzoeksproces van Veilig Thuis na een melding van kindermishandeling. Allereerst zal worden ingegaan op het belang van het betrekken van het kind in deze fase (§3) en de positieve verplichtingen die uit het Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) en het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) voortvloeien voor staten met betrekking tot het onderzoeken van meldingen van (vermoedens van) kindermishandeling (§4). Aan de hand van de diverse kinder- en mensenrechtelijke verdragsbepalingen wordt inzichtelijk gemaakt wat onder betekenisvolle participatie wordt verstaan in de context van het onderzoeken van vermoedens van kindermishandeling (§5). Vervolgens wordt de werkwijze van Veilig Thuis besproken, met aandacht voor de formele taken zoals vastgelegd in wet- en regelgeving en het handelingsprotocol (§6). Daarbij wordt specifiek gekeken naar de momenten waarop kinderen in het proces worden betrokken (§7). In de conclusie wordt de hoofdvraag beantwoord: in hoeverre krijgt het participatierecht van kinderen daadwerkelijk vorm in de eerste fase van het handelen door Veilig Thuis, en in hoeverre voldoet die invulling aan de eisen die het IVRK en het EVRM daaraan stellen? (§8)

3. Het belang van de stem van het kind in de vroege aanpak van kindermishandeling

Hoewel de nadruk op kinderen als primair kwetsbare wezens, en op hun rechten vooral in termen van bescherming, de afgelopen decennia is verminderd, blijft dit uitgangspunt in stand bij gevoelige onderwerpen zoals kindermishandeling. In die context ligt de nadruk sterk op bescherming, terwijl er nog altijd weinig aandacht is voor de stem van het kind en diens recht op inspraak en autonomie.¹⁹ Het integreren van participatierechten en beschermingsrechten vormt in die context nog altijd een aanzienlijke uitdaging. Het afschermen van kinderen kan voorkomen dat zij onnodig belast worden, maar het ontnemt hun tegelijkertijd de mogelijkheid om hun verhaal te vertellen of mee te denken over beslissingen die hen aangaan. Hoewel deze

11 A. van Dooijeweert e.a., *Kinderen en ouders met recht goed beschermd: Advies van de Adviescommissie rechtsbescherming en rechtsstatelijkheid in het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming 2024*, p. 21. Bijvoorbeeld als uiteindelijk een kindbeschermingsmaatregel wordt ingezet.

12 Committee on the rights of the child (18 april 2011), *General Comment No. 13 (2011). The right of the child to freedom from all forms of violence*, CRC/C/GC/13, para. 63. Zie ook: Tobin, *The UN Convention on the Rights of the Child*, Verenigd Koninkrijk: Oxford University Press 2019, p. 707.

13 Recommendation CM/Rec(2023)8 of the Committee of Ministers to member States on strengthening reporting systems on violence against children, online te raadplegen via: <https://search.coe.int/cm/?i=0900001680ac62b1>.

14 Dit recht vloeit voort uit art. 12 IVRK en indirect ook uit art. 8 EVRM.

15 Committee on the rights of the child (20 July 2009), *General Comment No. 12 (2009). The right of the child to be heard*, CRC/C/GC/12, para. 118-121.

16 EHRM 5 september 2015, appl. no. 10161/13 (*M. en M. t. Kroatië*).

17 B.I.F. Erens, *Child investigative interviewing and risk assessment in Dutch child abuse investigations: Towards evidence-based practice*, Maastricht University 2022, p. 48-50.

18 'Kindermishandeling kan onbestraft blijven door gebrekkig slachtoffergesprek', nos.nl, 3 november 2022. Zie ook: B.I.F. Erens 2022. Zie: 'Psychologe Universiteit Maastricht: 'Radical verandering nodig in benadering van onderzoek naar kindermishandeling'', De Limburger.nl, 2 november 2022.

19 H. Koshier & A. Ben-Arieh, 'Children's participation: A new role for children in the field of child maltreatment', *Child Abuse & Neglect* 2020, vol. 110 (Part 1), p. 2.

beschermingsintentie begrijpelijk is bij kindermishandeling, kan zij er onbedoeld toe leiden dat kinderen buitenspel komen te staan in situaties die hen juist direct raken. Een gemiste kans wat mij betreft, nu uit wetenschappelijke literatuur blijkt dat kinderen in de context van kindermishandeling niet alleen behoefte hebben aan bescherming, maar ook zouden moeten worden gezien als actieve deelnemers in de aanpak van kindermishandeling. In dat kader stellen Koshier en Ben-Arieh dat kinderen die slachtoffer worden van kindermishandeling, het recht hebben om hun stem te laten horen en om betrokken te worden bij de aanpak ervan. Zij benadrukken bovendien dat het betrekken van kinderen juist kan bijdragen aan een verbeterde aanpak van kindermishandeling. Door kinderen serieus te nemen en hen actief te laten meedenken, kunnen kindermishandeling en verwaarlozing bijvoorbeeld beter worden herkend en voorkomen. Wanneer kinderen gehoord worden en mogen meebeslissen over wat er met hen gebeurt, voelen ze zich niet alleen veiliger, maar heeft dat ook een positieve invloed op hun herstel en op het effect van de hulpverlening die (eventueel in het gezin) geboden wordt. In dezelfde lijn stelt Tobin dat kinderen het verdienen om niet alleen als kwetsbare slachtoffers te worden gezien, maar ook als mensen met eigen ervaringen en inzichten. Hun inbreng moet dan ook meegenomen worden bij het inzetten van beschermingsmaatregelen bij kindermishandeling, op een manier die past bij hun leeftijd en ontwikkeling.²⁰

4. Meldingen van kindermishandeling: de plicht tot onderzoek

4.1 Het IVRK en bescherming tegen geweld

Het beschermen van kinderen tegen geweld is een fundamentele taak van de overheid. Het VN-Kinderrechtencomité geeft staten in *General Comment 13* over artikel 19 van het IVRK de nodige handvatten om kinderen te beschermen tegen alle vormen van geweld, zowel in de gezinssituatie als daarbuiten.²¹ De richtlijnen van het Comité strekken zich uit tot diverse maatregelen op verschillende niveaus. Zo benadrukt het Comité allereerst het belang van preventie van kindermishandeling en het bevorderen van een maatschappelijke cultuur waarin geweld tegen kinderen onacceptabel is.²² Daarnaast onderstreept *General Comment 13* de noodzaak van doeltreffende systemen voor het tijdig signaleren en melden van (vermoedens van) van kindermishandeling. In dat kader moeten meldingen van (vermoedens van) kindermishandeling zorgvuldig worden onderzocht door professionals die zijn opgeleid voor deze taak.²³ Een kindgerichte en op kinderrechten gebaseerde benadering is daarbij volgens het VN-Kinderrechtencomité essentieel.²⁴ Zo moet

het kind tijdens het onderzoek zo veel mogelijk worden beschermd tegen aanvullende stress of schade.²⁵

Wanneer na onderzoek blijkt dat sprake is (geweest) van geweld, moet zo snel mogelijk worden ingegrepen om een einde te maken aan de onveilige situatie voor het kind. Daarbij dient de focus volgens het VN-Kinderrechtencomité niet slechts te liggen op het stoppen van het geweld, maar ook op het creëren van een veilige thuissituatie om herhaling te voorkomen. In gevallen waarin ouders verantwoordelijk zijn voor het geweld, betekent dit dat niet primair wordt ingezet op bestraffing, maar op het bieden van adequate opvoedondersteuning aan ouders.²⁶ Bij de inzet van interventies tegen kindermishandeling zijn de aard en ernst van het geweld bepalend, waarbij het belang van het kind te allen tijde centraal moet staan. Om daadwerkelijk in het belang van het kind te kunnen handelen, is het van essentieel belang dat kinderen actief worden betrokken bij het proces.²⁷ Het Comité benadrukt dan ook expliciet dat betrokken professionals al in het onderzoeksproces na een melding van kindermishandeling het nodige gewicht moeten toekennen aan de mening van het kind, aangezien hun participatie een voorwaarde vormt voor een zorgvuldige belangenafweging.²⁸ Dit vraagt om specifieke deskundigheid, zodat professionals op een respectvolle en verantwoorde manier het gesprek met kinderen kunnen voeren.²⁹ In paragraaf 5.1 wordt hierop nader ingegaan.

4.2 Het EHRM

Ook het EHRM heeft in verschillende arresten positieve verplichtingen geformuleerd die staten dwingen tot actieve bescherming van kinderen bij (vermoedens van) mishandeling. Zo noemt het Hof in *X e.a. t. Bulgarije* dat staten materiële én procedurele verplichtingen hebben als het gaat om het beschermen van kinderen tegen geweld, met name wanneer het kind in een afhankelijkheidsrelatie tot de plegger staat.³⁰ Staten moeten in dat kader zorgen voor adequate wetgeving die bescherming biedt tegen kindermishandeling (1), een effectief meldsysteem (2), gevolgd door een grondig, onafhankelijk en voortvarend onderzoek bij vermoedens van mishandeling en passende maatregelen om (verder) geweld te voorkomen (3).³¹ Daarnaast onderstreept het Hof dat slachtoffers daadwerkelijk moeten kunnen participeren in het onderzoek. Dit vereist dat het onderzoek voor hen toegankelijk moet zijn, met als uitgangspunt dat hun belangen

20 H. Koshier & A. Ben-Arieh 2020, p. 4. Zie ook: Tobin 2019, p. 399 & 690.

21 CRC/C/GC/13, para. 5 & 46-47.

22 CRC/C/GC/13, para. 49-51.

23 CRC/C/GC/13, para. 50.

24 Daarbij benadrukt het comité dat het doel van onderzoek niet alleen gericht is op het vaststellen van geweld, maar ook om bruikbaar bewijs te verzamelen voor verdere stappen in eventuele civielrechtelijke, kinderbeschermings- en strafrechtelijke procedures.

25 CRC/C/GC/13, para. 51.

26 CRC/C/GC/13, para. 56.

27 CRC/C/GC/12. Om daadwerkelijk in het belang van het kind te kunnen handelen, is het essentieel dat kinderen gedurende het hele proces – van signalering tot besluitvorming – worden betrokken. Het serieus nemen van hun visie, het meewegen van hun mening en het goed informeren van het kind zijn namelijk onlosmakelijk verbonden met het realiseren van hun belangen.

28 CRC/C/GC/13, para. 51. Zie ook: R. Stern, *Implementing Article 12 of the Convention on the Rights of the Child: Participation, Power and Attitudes*, Nederland: Brill Nijhoff 2017, p. 71.

29 Tobin 2019, p. 720.

30 EHRM 17 januari 2019, 22457/16 (*X e.a. t. Bulgarije*), m.nt. M. Bruning, par. 5. Daarbij verdient opmerking dat het in desbetreffende zaak specifiek seksueel geweld betrof.

31 EHRM 17 januari 2019, 22457/16 (*X e.a. t. Bulgarije*), para. 186-188.

en bijzondere kwetsbaarheid centraal staan.³² In het kader van participatie in de context van kindermishandeling is ook de uitspraak *M. en M. t. Kroatië* noemenswaardig, aangezien het Hof daarin het belang benadrukt van het serieus nemen van de stem van het kind wanneer het alarm slaat bij kindermishandeling.³³ In deze zaak waren de ouders van M. gescheiden en bestonden er vermoedens van fysieke en geestelijke mishandeling door de vader. Moeder deed meerdere keren aangifte en de minderjarige in kwestie gaf herhaaldelijk aan dat zij mishandeld werd en niet meer bij haar vader wilde wonen. Niettemin werd geen of onvoldoende voortvarend actie ondernomen door de betrokken autoriteiten. Het EHRM constateert een schending van artikel 8 EVRM. Daarbij gebruikt het Hof het hoorrecht uit artikel 12 IVRK om invulling te geven aan het uit artikel 8 EVRM voortvloeiende recht op persoonlijke autonomie en integriteit van ieder kind. Zo benadrukt het Hof expliciet dat ieder kind moet worden erkend als rechtssubject, met een eigen recht op autonomie, en in staat moet worden gesteld zijn of haar mening te geven in procedures die hem of haar direct aangaan.³⁴

Zoals reeds benoemd, wordt binnen deze bijdrage ingezoomd op de rol van kinderpaticipatie in de eerste onderzoeksfase na een melding van kindermishandeling, in het bijzonder bij Veilig Thuis. De nadruk ligt hierbij vooral op de tweede en derde staatsverplichting zoals geformuleerd door het EHRM: het adequate meldsysteem, het doorverwijzen en het daaropvolgende onderzoek, waarbij de stem van het kind in dit proces centraal staat. Voordat wordt ingegaan op die specifieke toepassing, wordt eerst stilgestaan bij de vraag wat onder kinderpaticipatie moet worden verstaan en op welke wijze dit recht, vanuit kinderrechterlijk perspectief, in de praktijk vormgegeven zou moeten worden in situaties waarin sprake is van een vermoeden van kindermishandeling.

5. Betekenisvolle participatie vanuit een kinderrechtenbril bezien

Over het recht op participatie en de wijze waarop de toepassing en implementatie hiervan op een betekenisvolle manier vormgegeven kunnen worden, zijn bibliotheken vol geschreven. Het voert voor deze bijdrage dan ook te ver om alle elementen die dit recht raken uitgebreid te behandelen. Daarom zal ik mij beperken tot een uiteenzetting van General Comment 12 en de wetenschappelijke literatuur over artikel 12 IVRK, waarin het kinderrecht om gehoord te worden – als onderdeel van het participatierecht – is verankerd.³⁵ In dit artikel is vastgelegd dat ieder kind dat in staat

is zijn of haar eigen mening te vormen, het recht heeft om deze mening vrijelijk te uiten in alle aangelegenheden die het kind aangaan, en dat aan die mening passend gewicht moet worden toegekend, in overeenstemming met de leeftijd en rijpheid van het kind. Het doel is om uit de bovengenoemde documenten een kinderrechtenkader te destilleren voor het betrekken van kinderen in de (vroege) meld- en onderzoeksfase van kindermishandeling. Daarbij verdient het terzijde opmerking dat ik het met Lundy eens ben dat geen enkel participatiemodel de volledige complexiteit van kinderpaticipatie kan omvatten.³⁶ Er bestaat geen eenduidige, juiste wijze van participatie die zonder meer van toepassing is op ieder kind, aangezien de manier van participeren altijd afhankelijk is van de context, het kind zelf en de specifieke situatie waarin het zich bevindt.

5.1 Het VN-Kinderrechtencomité over het recht om gehoord te worden

In 2009 publiceerde het VN-Kinderrechtencomité General Comment 12, waarin het toelichting geeft op het hierboven beschreven artikel 12 van het IVRK. In de General Comment valt te lezen dat het VN-Kinderrechtencomité staten afraadt om leeftijdsgrenzen te stellen aan het recht van kinderen om hun mening te uiten. Daarbij benadrukt het Comité in de context van kindermishandeling het belang van aandacht voor non-verbale communicatie, zeker bij jonge kinderen, juist vanwege hun extra kwetsbaarheid voor geweld.³⁷ In lijn met deze benadering stelt het Comité dat kinderen – en met name jonge of kwetsbare kinderen – niet alleen gehoord moeten worden, maar ook actief betrokken moeten blijven bij beslissingen die hen direct raken. Het betrekken van kinderen bij besluitvorming vraagt dan ook om meer dan een eenmalig moment van inspraak.³⁸ Volgens het VN-Kinderrechtencomité is pas sprake van betekenisvolle participatie wanneer kinderen niet eenmalig, maar herhaaldelijk en actief worden betrokken in een doorlopend proces waarin hun stem – zeker bij (vermoedens van) kindermishandeling – daadwerkelijk invloed heeft op de te nemen beslissingen, omdat hun inbreng van essentieel belang is voor zowel het tijdig signaleren en onderzoeken van onveilige situaties als voor het inzetten van passende hulp en ondersteuning daarna.³⁹ Om betekenisvolle participatie te realiseren, worden in General Comment 12 vijf stappen beschreven die richting geven aan de praktische uitvoering van artikel 12 IVRK. In deze bijdrage wordt stap vijf – waarin het recht op het indienen van een klacht centraal staat – buiten beschouwing gelaten.⁴⁰ Bij de toepassing van

32 EHRM 17 januari 2019, 22457/16 (*X e.a. t. Bulgarije*), para. 189.

33 EHRM 5 september 2015, appl. no. 10161/13 (*M&M t. Kroatië*).

34 EHRM 5 september 2015, appl. no. 10161/13 (*M&M t. Kroatië*), m.nt. M.R. Bruning, *EHRM 2015/234*, par. 9. Ook in andere zaken benadrukt het EHRM – zij het niet specifiek in de context van kindermishandeling – dat minderjarigen voldoende betrokken moeten worden bij beslissingen over hun gezins- en privéleven, om hun belangen goed te kunnen beschermen. Zie in dat kader: EHRM 8 juli 2003, appl. no. 30943/96 (*Sahin t. Duitsland*), par. 72-74. Zie ook: EHRM 8 juli 2003, appl. no. 31871/96 (*Sommerfeld t. Duitsland*), par. 70-72.

35 Zie ook: Tobin 2019, p. 404 over de opzet van art. 12 IVRK.

36 'What to do when you (really) can do nothing at all and how to do better in children's participation 2025', <https://qpol.qub.ac.uk/>.

37 CRC/C/GC/12, para. 21.

38 CRC/C/GC/12, para. 133.

39 CRC/C/GC/12, para. 118-121.

40 Stap 5 blijft buiten beschouwing, aangezien het indienen van een klacht vaak pas relevant wordt na afronding van een eventueel onderzoek bij Veilig Thuis. In deze bijdrage ligt de nadruk juist op het actief betrekken van het kind en het serieus nemen van zijn of haar mening in het onderzoeksproces, terwijl klachtprocedures over het algemeen dienen om achteraf beslissingen aan te vechten en daarom minder aansluiten bij het directe participatieproces van het kind.

de overige vier stappen is het van belang dat professionals die met het kind spreken in de context van kindermishandeling steeds oog moeten houden voor het feit dat participatie, hoe waardevol ook, risico's kan meebrengen voor de veiligheid van het kind.

5.1.1 Voorbereiden en informeren

Een essentiële voorwaarde voor betekenisvolle participatie is dat het kind op duidelijke en begrijpelijke wijze wordt geïnformeerd over zijn of haar rechten, waaronder het recht om op te groeien in een omgeving vrij van geweld.⁴¹ Kindermishandeling blijft regelmatig onopgemerkt, mede doordat sommige onveilige thuissituaties door (jonge) kinderen als normaal worden gezien.⁴² Hierdoor komen deze situaties niet aan het licht, zeker wanneer er geen zichtbare signalen van geweld zijn. Om te waarborgen dat kinderen daadwerkelijk een stem krijgen in hun eigen bescherming, moeten zij door de betrokken professionals ook worden geïnformeerd over het recht om gehoord te worden, en over de (mogelijke) invloed van hun mening voor het verdere verloop van het proces. Zoals Sombroek-van Doorn en Conway terecht stellen, is het niet voldoende om in algemene bewoordingen (zoals in interne protocollen) vast te leggen dat in bepaalde situaties met het kind zal worden gesproken.⁴³ Voor het kind moet op voorhand duidelijk zijn op welk moment, op welke wijze en door wie het wordt betrokken. Transparantie is in dat opzicht, zagezegd, 'key'. In dat kader moet de verantwoordelijke professional die het kind zal spreken, het kind vooraf zorgvuldig voorbereiden op het gesprek. Dit kan bijvoorbeeld door uit te leggen waar en hoe het gesprek zal plaatsvinden, wie daarbij aanwezig zullen zijn en door – waar mogelijk – rekening te houden met de wensen van het kind hierover.⁴⁴ Een goede voorbereiding neemt vaak al veel onnodige stress voor een gesprek weg bij het kind, dat zich door de impact van kindermishandeling vaak al in een kwetsbare en gespannen positie bevindt.

Tot slot is het van belang dat het kind van tevoren de keuze krijgt om zijn of haar mening zelf te uiten, of dit eventueel met tussenkomst van een vertegenwoordiger te laten doen.⁴⁵ Dit kan bij kindermishandeling lastig zijn, omdat juist het kind dat met geweld te maken heeft, het beste over zijn of haar eigen ervaringen kan vertellen. Aan de andere kant kan bij een vertegenwoordiger worden gedacht aan een betrokken en onafhankelijke persoon die geen deel uitmaakt van het gezin, maar die het kind vertrouwt. Het

is immers ook onwenselijk als juist het ontbreken van een steunfiguur – bijvoorbeeld in de vorm van een dergelijke vertegenwoordiger – een drempel vormt voor het kind om te participeren.⁴⁶

5.1.2 Horen

De tweede stap in de uitvoering van het recht van het kind om gehoord te worden is het gesprek zelf. Vooral bij (vermoedens van) kindermishandeling is het van groot belang dat dit gesprek plaatsvindt in een omgeving waar het kind zich veilig en serieus genomen voelt. Het VN-Kinderrechtencomité benadrukt dat een kind zijn mening niet vrij en eerlijk kan uiten in een omgeving die intimiderend, afstandelijk of niet-leeftijdsadequaat is. Daarom moet het gesprek zo worden ingericht dat het kind wordt uitgenodigd en aangemoedigd om zijn stem te laten horen, en merkt dat er daadwerkelijk geluisterd wordt. Het gesprek moet voor het kind niet als een verhoor voelen, maar als een vertrouwelijk en respectvol gesprek waarin de beleving van het kind centraal staat.⁴⁷ Dit vraagt om professionals, zoals medewerkers van Veilig Thuis, die beschikken over de juiste vaardigheden om op een sensitieve en begripvolle manier met kinderen te communiceren. Zij moeten zich bewust zijn van hun houding, taalgebruik en benadering, omdat zij een cruciale rol spelen in het scheppen van een veilige en vertrouwelijke sfeer waarin het kind zich durft uit te spreken. Zo krijgen kinderen het vertrouwen dat hun verhaal ertoe doet en dat wat zij delen zorgvuldig wordt meegenomen in het verdere proces.⁴⁸

5.1.3 Het beoordelen van de vermogens van het kind

De derde stap in het realiseren van betekenisvolle participatie van het kind ziet toe op de beoordeling van de ontwikkeling en de vermogens van het kind. Het VN-Kinderrechtencomité benoemt in General Comment 12 het essentiële belang van het ontwikkelen van een goede werkwijze voor het beoordelen hiervan. Er moet namelijk een passend belang worden gehecht aan de mening van het kind indien blijkt dat het kind in staat is zelfstandig en in redelijkheid zijn of haar eigen mening te vormen. Immers, het kindrecht op participatie omvat niet enkel het recht om een mening te uiten, maar ook het recht dat deze mening – voor zover passend en mogelijk – wordt meegewogen bij besluitvorming die hun leven beïnvloedt. Wat precies wordt verstaan onder het 'hechten van een passend belang' aan de mening van het kind, wordt in de General Comment bij artikel 12 echter niet gedefinieerd. Dit is dan ook een veelbesproken thema in de literatuur. In het handboek van Stern over de implementatie van artikel 12 IVRK wordt bijvoorbeeld verwezen naar Lansdown, die stelt dat de waarde die aan de mening van kinderen wordt toegekend, moet aansluiten bij hun mate van begrip van de desbetreffende kwestie. Parkes voegt daaraan toe dat verschillende factoren in

41 Artikel 17 van het IVRK onderstreept bovendien dat kinderen recht hebben op toegang tot informatie uit verschillende bronnen. Het gaat daarbij met name om informatie die hun welzijn, gezondheid en ontwikkeling bevordert. Zie ook: A. van Dooijeweert e.a., *Kinderen en ouders met recht goed beschermd: Advies van de Adviescommissie rechtsbescherming en rechtsstaatkelijkheid in het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming 2024*, p. 32. De commissie Dooijeweert benadrukt dat het recht op informatie een essentiële pijler vormt voor participatie in besluitvorming, en daarmee voor effectieve rechtsbescherming.

42 CRC/C/GC/12, para. 120.

43 M.P. Sombroek-van Doorn & D.M.A. Conway, 'Hoe betekenisvol is het participatierecht van het kind in de KNMG-meldcode kindermishandeling en huiselijk geweld?', *Tijdschrift voor Jeugdrecht* 2019, afl. 3, p. 79.

44 CRC/C/GC/12, para. 41.

45 CRC/C/GC/12, para. 35-37. Zie ook: R. Stern 2017, p. 66.

46 Tobin 2019, p. 428. Het is overigens noodzakelijk dat de vertegenwoordiger oprechte aandacht schenkt aan de mening van het kind en zich onthoudt van het invullen of vervangen van die mening met zijn eigen standpunt.

47 CRC/C/GC/12, para. 42-43.

48 Tobin 2019, p. 422 & 432.

samenhang moeten worden gezien om te kunnen bepalen hoeveel gewicht aan de mening van het kind moet worden gegeven, zoals de mate waarin het kind door de beslissing wordt geraakt.⁴⁹ Ook het Kinderrechtencomité benadrukt dat hoe groter de impact van de uitkomst op het leven van het kind, des te relevanter een passende beoordeling van diens vermogens en ontwikkeling is. Hoewel in de literatuur vaak wordt betoogd dat asielprocedures bij uitstek voorbeelden zijn van situaties waarin het van het grootste belang is om de mening van het kind mee te wegen, valt mijns inziens – gezien de ernstige en langdurige gevolgen die kindermishandeling kan hebben op het leven van slachtoffers – te stellen dat dit evenzeer geldt binnen de context van kindermishandeling.

Andere relevante factoren die Parkes benoemd zijn onder meer de zogenaamde ‘sterkte’ van de mening van het kind, de invloed op de rechten van het kind en de mogelijke gevolgen voor het kind wanneer diens mening buiten beschouwing wordt gelaten. Noemenswaardig is daarbij dat het doel van artikel 12 IVRK niet is dat de mening van het kind doorslaggevend is, of dat het kind zelfstandig beslist over vervolgstappen in het besluitvormingsproces. Wel moet de mening van het kind als een belangrijke factor worden meegewogen, naast andere overwegingen. Het recht om gehoord te worden vindt zijn waarde in het feit dat kinderen niet slechts een symbolische rol toebedeeld krijgen, maar dat hun stem daadwerkelijk wordt erkend als onderdeel van een zorgvuldig besluitvormingsproces.⁵⁰

5.1.4 Terugkoppeling over de het meewegen van de mening van het kind

De vierde stap in het realiseren van betekenisvolle participatie sluit nauw aan op de voorgaande. Omdat het kind het recht heeft op een serieuze weging van diens mening, rust op de professional die het kind heeft gehoord de plicht om het kind op leeftijdsadequate en begrijpelijke wijze te informeren over de uitkomst van de besluitvorming en de manier waarop diens standpunt daarin is meegenomen.⁵¹ Voor kinderen in een kwetsbare situatie, zoals bij kindermishandeling, is het des te belangrijker dat zij ervaren dat hun stem ertoe doet.⁵² Terugkoppeling maakt niet alleen zichtbaar dat hun mening serieus is genomen, maar geeft ook inzicht in het besluitvormingsproces en draagt bij aan erkenning, transparantie en het vertrouwen in volwassenen. Bovendien stelt het het kind in staat om – als het dat wil – zijn mening aan te vullen of bezwaar te maken tegen de genomen beslissing. Kinderen moeten daarbij ook de ruimte krijgen om vragen te stellen over hoe hun stem is geïnterpreteerd, en de mogelijkheid hebben om die interpretatie te corrigeren of aan te vullen. Onderzoek wijst uit dat kinderen een beslissing vaak beter kunnen accepteren, zelfs wanneer die

niet overeenkomt met hun eigen wens, zolang zij het gevoel hebben dat hun mening serieus is genomen en zij daadwerkelijk zijn gehoord in het besluitvormingsproces.⁵³

6. De taken van Veilig Thuis

Veilig Thuis speelt in Nederland een cruciale rol in de aanpak van kindermishandeling. De taken van Veilig Thuis zijn wettelijk verankerd in artikel 4.1.1 van de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 (Wmo). De uitvoering van deze taken is nader uitgewerkt in het Handelingsprotocol, dat als doel heeft de uniformiteit te bevorderen in de werkwijze van de 26 regionale Veilig Thuis-organisaties.⁵⁴ De kerntaak van Veilig Thuis bestaat uit het in behandeling nemen en onderzoeken van meldingen die duiden op (mogelijke) situaties van huiselijk geweld of kindermishandeling.⁵⁵ Afgezien van haar functie als meldpunt voor (vermoedelijke) gevallen van huiselijk geweld of kindermishandeling, is Veilig Thuis tevens belast met een adviesfunctie.⁵⁶ Dit betekent dat zowel professionals als burgers die zich zorgen maken over iemand in hun omgeving, bij een vermoeden van geweld terecht kunnen bij Veilig Thuis. Veilig Thuis geeft hun vervolgens advies over mogelijke vervolgstappen en biedt de nodige ondersteuning. Wanneer Veilig Thuis van oordeel is dat sprake kan zijn van acute of structurele onveiligheid, of van een ernstig problematische leefsituatie waarin de directbetrokkenen niet openstaan voor hulp, én de adviesvrager zelf de zorgen niet adequaat kan oppakken, wordt deze aangespoord om de adviesvraag om te zetten in een officiële melding. In uitzonderingssituaties kan Veilig Thuis besluiten om, zonder toestemming van de adviesvrager, zelf een melding te doen.⁵⁷ In het verlengde daarvan draagt Veilig Thuis ook verantwoordelijkheid voor de beoordeling en opvolging van deze meldingen. Afhankelijk van de ernst van een situatie en de belangen van de betrokkenen kan dit inhouden dat na een veiligheidsbeoordeling een instantie wordt ingeschakeld die passende professionele hulp kan bieden of dat een casus naar een lokaal team wordt overgedragen.⁵⁸ Daarnaast kan Veilig Thuis de politie, de Raad voor de Kinderbescherming, maar ook het Openbaar Ministerie,

49 R. Stern 2017, p. 62.

50 CRC/C/GC/12, para. 30.

51 CRC/C/GC/12, para. 45.

52 Á. Costello & S. Holt, 'A Brief Report on Empowering Children and Young People through Participation: Giving Space and Voice to Childhood Experiences of Domestic Violence and Abuse', *Journal of Family Violence* 2024, vol. 6, p. 7.

53 Á. Costello & S. Holt 2024, p. 3.

54 'Handelingsprotocol Veilig Thuis 2019', veiligthuis.nl. Het voert in deze bijdrage overigens te ver om alle taken en de wijze waarop deze worden uitgevoerd in de verschillende scenario's van onveilige situaties die Veilig Thuis in het Handelingsprotocol schetst op een rij te zetten. Zie ook: 'Toetsingskader Veilig Thuis 2025', igj.nl. De Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd houdt toezicht op Veilig Thuis op basis van de Jeugdwet en de Wmo 2015.

55 Art. 4.1.1 lid 2 Wmo 2015.

56 Art. 4.1.1 lid 3 Wmo 2015.

57 Handelingsprotocol Veilig Thuis 2019, p. 24. Dat gebeurt wanneer het veiligheidsrisico voor de directbetrokkene(n) als hoog en acuut wordt ingeschat, de adviesvrager – ook met ondersteuning van Veilig Thuis – niet in staat of bereid is om de veiligheid te vergroten, en er na afstemming tussen Veilig Thuis en de adviesvrager geen overeenstemming is bereikt over het doen van een melding. Het spreekt voor zich dat dit slechts mogelijk is wanneer Veilig Thuis beschikt over de noodzakelijke persoonsgegevens van de directbetrokkenen.

58 Handelingsprotocol Veilig Thuis 2019, p. 8 & 32-33.

de reclassering of Slachtofferhulp Nederland op de hoogte stellen van een melding van een onveilige (thuis)situatie.⁵⁹

7. Stem van het kind bij Veilig Thuis

7.1 *Het (kinder)recht om gehoord te worden bij Veilig Thuis: structureel of voorwaardelijk?*

De in paragraaf 5.2 uiteengezette stappen om het kind op betekenisvolle wijze te laten participeren in aangelegenheden die hem of haar aangaan, vragen om een zorgvuldige en kindgerichte benadering door instanties zoals Veilig Thuis, die een centrale rol spelen in de initiële fase van de aanpak van kindermishandeling. In het Handelingsprotocol wordt in grote lijnen relatief duidelijk weergegeven hoe de stem en input van betrokkenen wordt meegenomen. Zo vermeldt het protocol dat Veilig Thuis alle directbetrokkenen informeert over voor hen relevante onderwerpen met betrekking tot de melding, op een begrijpelijke en op de betrokkene toegesneden wijze. Tevens worden zij in de gelegenheid gesteld om hun visie te geven op de melding en hun situatie, en krijgen zij de mogelijkheid om verslaglegging van gesprekken te corrigeren op feitelijke onjuistheden en waar nodig aan te vullen.⁶⁰ Wat echter niet geheel helder is, is of deze bepalingen ook gelden voor de betrokken kinderen. Kinderen worden in het protocol – zoals hieronder nader wordt toegelicht – slechts op enkele punten expliciet genoemd. Dit roept de vraag op of deze zogeheten ‘losse’ bepalingen als extra waarborgen voor hen gelden, of dat onder de algemene term ‘directbetrokkenen’ daadwerkelijk ook het kind wordt begrepen.

Hoewel op meerdere punten onduidelijk blijft of en hoe het kind daadwerkelijk wordt betrokken in het proces, bevat het Handelingsprotocol enkele expliciete bepalingen die wel specifiek betrekking hebben op minderjarigen. In het protocol is bijvoorbeeld opgenomen dat kinderen vanaf vier jaar worden gehoord. Deze leeftijdsgrens wijkt af van wat in de praktijk – bijvoorbeeld in bepaalde rechtsgebieden – gebruikelijk is, waar het recht om gehoord te worden doorgaans pas formeel wordt toegekend vanaf acht of twaalf jaar.⁶¹ Dit roept overigens wel de vraag op of deze gesproken minderjarigen ook de hiervoor genoemde mogelijkheid tot inzage en correctie krijgen. Verder valt in het protocol te lezen dat kinderen jonger dan vier jaar in ieder geval worden gezien door Veilig Thuis.⁶² Dit roept vragen op over het doel daarvan, de wijze van verslaglegging en wie verantwoordelijk is voor het observeren en interpreteren van de non-verbale communicatie van het jonge kind. Is het bijvoorbeeld de bedoeling, zoals het VN-Kinderrechtencomité aanbeveelt, om via non-verbale signalen een vorm van dialoog met het kind aan te gaan? Of betreft het hier een taak van de vertrouwensarts, gericht op het onderzoeken van fysieke aanwijzingen van mishandeling?

Een ander belangrijk aandachtspunt betreft de vraag of gesprekken met kinderen überhaupt kunnen plaatsvinden zonder toestemming van de ouders, aangezien het onderzoek van Veilig Thuis doorgaans binnen het zogenoemde ‘vrijwillige kader’ plaatsvindt. In deze fase is in principe toestemming van de gezagdragende ouder(s) vereist om met het kind te kunnen spreken. Vanuit kinderrechtelijk perspectief is het echter problematisch als de participatie van kinderen afhankelijk wordt gesteld van de instemming van ouders. Dit geldt des te meer in situaties waarin juist die ouders mogelijk betrokken zijn bij de mishandeling; het is dan voorstelbaar dat zij weigeren toestemming te geven voor een gesprek. Het Handelingsprotocol biedt op deze kwestie, evenals op de vraag wat precies met kinderen wordt besproken en op welke wijze, geen eenduidig antwoord. Dit betekent vanzelfsprekend niet dat dergelijke gesprekken bij het uitblijven van ouderlijke toestemming per definitie niet plaatsvinden, maar duidelijke waarborgen of richtlijnen hiervoor ontbreken in het huidige protocol. Ook is onduidelijk of hierin in de praktijk verschillen bestaan tussen de verschillende Veilig Thuis-organisaties. Uit de verslaglegging van de parlementaire hoorzitting naar aanleiding van het onderzoek naar het pleegmeisje uit Vlaardingen blijkt bijvoorbeeld dat het ontbreken van toestemming daadwerkelijk knelpunten oplevert in andere zaken bij Veilig Thuis Rotterdam Rijnmond, juist omdat Veilig Thuis binnen het vrijwillige kader opereert. Medewerkers van Veilig Thuis worden regelmatig geconfronteerd met kindermishandeling, maar mogen enkel met het kind spreken indien zij daarvoor toestemming krijgen van de gezagdragende ouder(s), zo wordt gesteld. Indien die toestemming uitblijft, beschikt Veilig Thuis niet over de middelen om alsnog in gesprek te gaan met het kind. Dit vormt, aldus de bestuurder van Veilig Thuis Rotterdam Rijnmond, een aanzienlijke beperking in de wettelijke mogelijkheden van de organisatie.⁶³ Hoewel voorstelbaar is dat ouders een onderzoek naar kindermishandeling op deze wijze kunnen frustreren, neemt dit mijns inziens niet weg dat staten een positieve verplichting hebben om snel en doeltreffend onderzoek te verrichten bij geloofwaardige signalen van kindermishandeling, ongeacht mogelijke belemmeringen vanuit ouders. Het rechtstreeks spreken van het betreffende kind vormt daarbij een essentieel onderdeel van het onderzoek. Een verweer waarin wordt aangevoerd dat het onderzoek is vastgelopen doordat het kind niet kon worden gehoord, omdat ouders hun toestemming daarvoor weigeren, houdt naar verwachting geen stand bij toetsing aan de jurisprudentie van het EHRM.

7.2 *Het inhoudelijke gesprek*

Hoewel het Handelingsprotocol niet ingaat op de inhoud van de gesprekken met kinderen, hebben enkele Veilig Thuis-organisaties aanvullende documenten op hun website gepubliceerd waarin dit wordt gespecificeerd. Zo vermeldt een zogenoemde ‘infographic’ van Veilig Thuis Rotterdam Rijnmond dat Veilig Thuis volgens de wet met kinderen mag spreken, en dat in het belang van de veiligheid kan worden

59 Zie art. 4.1.1 lid 2 sub e Wmo 2015.

60 Handelingsprotocol Veilig Thuis 2019, p. 9.

61 Zie in dat kader bijvoorbeeld: M.R. Bruning e.a., *Kind in proces: van communicatie naar effectieve participatie*, Meijers-reeks nr. 335. Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2020.

62 Handelingsprotocol Veilig Thuis 2019, p. 9.

63 *Kamerstukken II 2024/25*, 31015, nr. 32, p. 31.

besloten om een kind te spreken zonder medeweten van de ouders.⁶⁴ De ouders worden in het laatste geval achteraf geïnformeerd over het feit dat het gesprek heeft plaatsgevonden en over de inhoud daarvan. In het licht van de hierboven besproken parlementaire hoorzitting, waarin wordt benoemd dat zonder ouderlijke toestemming doorgaans niet met een kind wordt gesproken, rijst de vraag op welke wettelijke bepaling Veilig Thuis Rotterdam Rijnmond deze bevoegdheid baseert, nu de Wmo 2015 zelf geen duidelijkheid verschaft over de rol van ouderlijke toestemming. In de infographic van Veilig Thuis worden verder een aantal aanvullende en waardevolle elementen benoemd als het gaat om het gesprek met het kind. Zo wordt gesteld dat kinderen vaak niet weten met wie zij hun zorgen kunnen delen en dat het gesprek bijdraagt aan het inventariseren van hun wensen. Veilig Thuis legt bij een gesprek uit wat de organisatie doet, wat de reden is van het gesprek en wat er met de informatie die het kind geeft, gebeurt. Daarbij wordt ook vermeld dat het kind te horen krijgt dat ouders geïnformeerd worden over wat er in het gesprek is besproken en dat Veilig Thuis samen met de ouders op zoek gaat naar een oplossing voor de moeilijkheden in de gezinssituatie. Met betrekking tot de setting vermeldt het document dat de voorkeur uitgaat naar een gesprek met het kind op school, maar dat het kantoor van Veilig Thuis of thuis bij het kind ook tot de mogelijkheden behoort, indien het kind daar meer op zijn of haar gemak is. Ouders wordt gevraagd het kind gerust te stellen voorafgaand aan het gesprek en uit te leggen dat het met Veilig Thuis mag praten, en dat het geen goede of foute antwoorden op de gestelde vragen kan geven. Daarbij wens ik op te merken dat het valt te betwijfelen in hoeverre het in de context van kindermishandeling realistisch is om van ouders – in het bijzonder wanneer zij (vermoedelijke) plegers van geweld zijn – te verwachten dat zij hun kind actief voorbereiden op en ondersteunen bij een gesprek met Veilig Thuis. Mijns inziens zou de verantwoordelijkheid om kinderen te informeren en ondersteunen in deze context dan ook primair bij Veilig Thuis moeten liggen. Ook andere Veilig Thuis-organisaties hebben soortgelijke maar inhoudelijke afwijkende documenten waarin aandachtspunten voor kindgesprekken uiteen worden gezet.⁶⁵ Professionals worden daarin expliciet aangespoord om het gesprek – ook qua lengte – af te stemmen op de leeftijd en het ontwikkelingsniveau van het kind. Ook wordt het gebruik van ondersteunende materialen, zoals tekenen, aangemoedigd. Dit is mijns inziens – ook vanuit kinderrechtelijk perspectief – zeer waardevol, met name voor jongere kinderen of kinderen die moeite hebben met verbale communicatie. Voorts wordt benadrukt dat professionals betrokkenheid en respect voor het kind moeten tonen, ook wanneer het kind niet verder wil praten. Dit is in lijn met het kinderrechtelijke uitgangspunt dat het participatierecht geen plicht is. Verder wordt gewezen op het belang van loyaliteitsgevoelens van

kinderen ten opzichte van hun ouders. In het verlengde daarvan wordt het ontlocken van negatieve uitspraken over ouders afgeraden en wordt aanbevolen om juist ook naar positieve aspecten in de thuissituatie te vragen. Kinderen zouden bovendien niet de garantie van geheimhouding moeten krijgen, aangezien het gezin dan niet geholpen kan worden. Tot slot wordt benadrukt dat het belangrijk is om het kind te laten merken dat hij of zij geloofd wordt, het kind te informeren over het verdere proces en te betrekken bij de vervolgstappen, ten behoeve van betrouwbaarheid en transparantie.⁶⁶

Hoewel het positief is dat in deze documenten nadere concretisering wordt gegeven aan de gespreksvoering met kinderen, rijst de vraag of de uniformering die met het Handelingsprotocol wordt nagestreefd, niet juist wordt ondermijnd door dergelijke afzonderlijke documenten. Bovendien is de status van zowel het handelingsprotocol als deze documenten onduidelijk: zijn zij bindend, of slechts richtinggevend? In hoeverre kan een kind in de praktijk rechten ontlenuen aan de inhoud van deze documenten? Indien dit het geval is, roept dit vervolgens de vraag op of het vanuit het perspectief van rechtsgelijkheid wenselijk is dat kinderen in de ene regio meer mogelijkheden tot participatie hebben bij een melding van kindermishandeling dan kinderen elders. Daarbij komt dat het Handelingsprotocol begrijpelijkerwijs geen uitspraken doet over de scholing en training van professionals die met kinderen in gesprek gaan. Niettemin is het belang hiervan onmiskenbaar: het voeren van deze kindgesprekken vereist specifieke vaardigheden en kennis. Uit onderzoek blijkt dat de kwaliteit van de gespreksvoering sterk kan variëren, mede doordat niet alle professionals hiervoor voldoende zijn toegerust.⁶⁷ Dit vergroot mogelijk ook indirect het risico op ongelijkheid en willekeur in de uitvoering van het participatierecht, in die zin dat de mate waarin een kind daadwerkelijk wordt gehoord afhankelijk is van de expertise van de individuele professional.

7.3 De minderjarige die zelf contact opneemt met Veilig Thuis

Tot slot is het positief te noemen dat in het Handelingsprotocol wordt vermeld dat Veilig Thuis bij een eerste contact altijd met het kind in gesprek gaat indien de minderjarige zelf contact opneemt met Veilig Thuis, ongeacht diens leeftijd en zonder dat daarvoor toestemming van de gezagdragende ouders nodig is.⁶⁸ In dat kader is noemenswaardig dat het Handelingsprotocolvermeldt dat Veilig Thuis afspraken maakt met de melder over de vervolgstappen, de verantwoordelijkheid voor het zicht op veiligheid, de samenwerking tussen Veilig Thuis en de melder, de afstemming met de directbetrokkenen en de wijze van communiceren. Indien deze afspraken ook concreet met iedere minderjarige melder worden gemaakt, is dat mijns inziens toe te juichen.

64 'Veilig Thuis praat ook met uw kinderen', veiligthuisrr.nl.

65 'Praten over kindermishandeling met kinderen en ouders', veiligthuisnhn.nl. Zie ook: 'Hoe gaat het met je? En hoe gaat het bij jou thuis?', veiligthuisfriesland.nl & 'Praatplaat Veilig Thuis', veiligthuisutrecht.nl.

66 Zie bijvoorbeeld: 'Praten over kindermishandeling met kinderen en ouders', veiligthuisnhn.nl.

67 B.I.F. Erens 2022, p. 253-259.

68 Handelingsprotocol Veilig Thuis 2019, p. 18.

Dit sluit aan bij General Comment 12, waarin wordt afgeraden om leeftijdsgrenzen te hanteren voor participatie. Verder zou het in dit verband interessant zijn om cijfers te hebben over het aantal minderjarigen dat daadwerkelijk zelf een melding doet bij Veilig Thuis. Het is goed denkbaar dat dit aantal laag ligt, zeker wanneer het om jonge kinderen gaat. Zoals Ceuleers stelt – weliswaar in de specifieke context van seksuele uitbuiting van kinderen – vormen ouders vaak de eerste beschermlaag rondom het kind. Zij zijn doorgaans degenen die het kind aanleren dat een onveilige thuissituatie normaal is, en creëren daarmee een barrière rondom het kind. Een minderjarig slachtoffer moet dan ook forse drempels overwinnen om daadwerkelijk hulp te durven inschakelen.⁶⁹

8. Afsluitend

Deze bijdrage heeft laten zien dat het recht van kinderen op participatie in de context van kindermishandeling stevig is verankerd in internationale kinder- en mensenrechtenkaders, met name in artikel 12 van het IVRK en de jurisprudentie van het EHRM. Kinderen hebben het recht om gehoord te worden in alle aangelegenheden die hen aangaan, waaronder bij de aanpak van (vermoedens van) kindermishandeling. Daarbij geldt niet alleen een formeel recht op inspraak, maar ook de verplichting van professionals om actief ruimte te creëren voor de stem van het kind, en om deze stem daadwerkelijk mee te wegen in de besluitvorming. Hoewel wetgeving en beleidsdocumenten in grote lijnen duidelijke waarborgen bevatten voor het participatierecht, is nog onvoldoende inzichtelijk hoe dit recht in de praktijk wordt toegepast in de beginfase van het meldproces. De rol van Veilig Thuis als centrale instantie bij het beoordelen van meldingen verdient in dit opzicht enigszins kritische reflectie. Het huidige Handelingsprotocol van Veilig Thuis bevat enkele waardevolle uitgangspunten, zoals het streven om kinderen vanaf vier jaar te horen en het principe dat minderjarigen die zelf contact opnemen met Veilig Thuis altijd worden gesproken. Tegelijkertijd ontbreken cruciale randvoorwaarden die artikel 12 IVRK, zoals uitgelegd in General Comment nr. 12, stelt voor effectieve kinderp participatie. Het gaat daarbij onder meer om transparante terugkoppeling aan het kind, inzage- en correctierechten en uniforme richtlijnen voor de inrichting van kindgesprekken.

Een bijzonder knelpunt vormt de vereiste toestemming van ouders met gezag binnen het vrijwillige kader. Wanneer die ouders tevens (vermoedelijke) plegers zijn, belemmert dit in de praktijk regelmatig het onderzoek. Uit jurisprudentie van het EHRM blijkt echter dat een beroep op dit beletsel – dat het kind niet kan worden gehoord en het onderzoek daardoor vastloopt – juridisch weinig houdbaar is. Bovendien mag de uitoefening van een fundamenteel mensenrecht, zoals het recht op participatie, nooit afhankelijk worden gesteld van de bereidheid tot het geven van toestemming door volwassenen, ook niet als het om ouders gaat. Het is daarom

noodzakelijk dat wetgeving en praktijk zo worden ingericht dat kinderen hun participatierecht kunnen uitoefenen, zonder dat daarvoor toestemming van hun ouders vereist is. Daarnaast ontbreekt het aan uniforme, bindende kaders over de inhoud en kwaliteit van het gesprek met het kind en over de manier waarop professionals dit gesprek moeten voeren, terwijl General Comment 12 bij artikel 12 IVRK juist benadrukt dat staten moeten zorgen voor duidelijke richtlijnen en getrainde professionals om effectieve participatie mogelijk te maken. Dat diverse Veilig Thuis-organisaties hierover eigen beleidsdocumenten hanteren, is op zichzelf waardevol, maar roept ook vragen op over rechtsgelijkheid en rechtszekerheid.

Alles bezien, springt vooral in het oog dat er beperkt zicht bestaat op de daadwerkelijke praktijk: hoe vaak worden kinderen daadwerkelijk gehoord, op welke wijze gebeurt dat, en in hoeverre ervaren zij dat hun stem ertoe doet? Juist over die uitvoeringspraktijk is nog weinig bekend. Vervolgonderzoek naar de feitelijke toepassing van het participatierecht van kinderen bij Veilig Thuis zou daarom buitengewoon waardevol zijn. Zonder dat inzicht blijft het risico bestaan dat het recht op participatie weliswaar op papier wordt erkend, maar in de praktijk onvoldoende wordt gerealiseerd. De conclusie luidt dan ook dat het wettelijk en beleidsmatig kader belangrijke aanknopingspunten biedt, maar dat dit op zichzelf nog geen garantie biedt voor een structurele en kindgerichte toepassing van het participatierecht in de praktijk. De internationale kinder- en mensenrechtennormen bieden duidelijke verplichtingen, maar hun daadwerkelijke implementatie vereist meer dan alleen beleidsmatige erkenning. Het vereist op landelijk niveau een systematische verankering van bindende richtlijnen en een consistente toepassing, geheel in lijn met de besproken kinder- en mensenrechten. Alleen dan kan het participatierecht van kinderen – ook in de eerste fase van de aanpak van kindermishandeling – daadwerkelijk bijdragen aan hun bescherming.

⁶⁹ 'Chats van kinderen werpen schrijnend licht op seksuele uitbuiting door eigen ouders', trouw.nl, 17 april 2025.